

AIKAMME PYHIINVAELLUSPERINNE ATHOSVUORELLA

TT Hannu Pöyhönen

Hyvät ystävät, iloitsen siitä, että tämä Valamon Ystävien Pyhiinvaellusseminaari alkaa Athosvuoren osuudella, sillä Athos, Pyhä Vuori on koko ortodoksisen maailman tunnustettu hengellinen keskus, voimaa säteilevä dynamo ja perinteen säilyttäjä. Monesti historiallisesti vaikeina aikoina se on osoittanut Kreikan kirkolle ja koko maailmanlaajuiselle Ortodoksiselle kirkolle oikean tien ja välittänyt ihmisille voimaa sen kulkemiseen. Athoksen ja Ortodoksisen kirkon välillä on syvä, mystinen, keskinäisen ilon ja surun jakamisen yhteys. Se johtuu ennen kaikkea Pyhällä Vuorella kannettavista lakkaamattomista rukouksista Jumalan kansan ja koko maailmankin puolesta.

Athosvuori tänään

Ennen varsinaista teemaa pyhiinvaelluksesta, on varmasti paikallaan lyhyt tietopakkaus Athoksesta yleensä. Athos on niemimaa Kreikassa, Halkidikin suuren niemimaan kolmesta Aigeianmereen työntyvästä ”sormesta” itäisin, kooltaan 360 km². Niemimaa kuuluu Kreikkaan itsehallinnollisena alueena, jolla on ollut kilvoitteluelämää todistettavasti ainakin 500-luvulta lähtien ja joka 900-luvulta asti on pyhitetty keisarillisella käskykirjeellä yksinomaan munkeille. Kuten tunnettua, Athos on naisilta suljettu, ei kuitenkaan sukupuolisen halveksunnan takia vaan kilvoittelusyistä. Niemimaan alueella on 20 luostaria, 12 skiittaa eli eräänlaista majoista koostuvaa kylää, jonka keskuksena on yhteinen kirkkorakennus. Lisäksi on vielä monia erakkomajoja ja myös luola-asumuksia, joissa asuvat munkeista kaikkein askeettisimmat.

Kilvoittelijoita Athoksella on tällä hetkellä noin 2000, etupäässä nuorehkoja ja koulutettuja ihmisiä kaikkialta maailmasta, joskaan koulutuksella ei sinänsä ole mitään itseisarvoa luostarielämässä. Nuorten ja koulutettujen ihmisten vetäytyminen luostareihin kuitenkin kertoo siitä, että edistys ja hyvinvointi eivät ole kyenneet sammuttamaan ihmisessä janoa olemassaolon syvempiä arvoja eli viime kädessä Jumalaa kohtaan.

Athoksen luostarit edustavat neljää eri kansallisuutta: kreikkalaisia, venäläisiä, serbejä ja bulgaareja – tai oikeastaan viittä, sillä suurin skiitoista on kokonaan romanialaisten asuttama. Tämän lisäksi yksittäisissä luostareissa on lähes jokaisessa ihmisiä monista eri maista: esimerkiksi Simonopetran 60 munkin veljestö koostuu 10 kansallisuudesta. Kiitos Jumalalle, Athoksella on tällä hetkellä myös kaksi suomalaista kilvoittelijaa: Karakaloksen luostarissa jo munkiksi vihitty isä Prodromos (nimi merkitsee ”Edelläkävijä” Herran kastaneen Johanneksen mukaan) ja Filotheoksen luostarissa kuuliaisuusveli Paulos (nykyisin munkki Joosef Pyhän Andreaan skiitalla). Näiden kahden nuoren kilvoittelijan läsnäolo on suuri siunaus maaillemme. On luonnollista, että siellä ollessaan he muistavat rukouksissaan Suomen ortodoksisesta kirkkosta ja maastamme yleensä, minkä lisäksi heidän kauttansa Suomi tulee konkreettiseksi esirukousaiheeksi myös muille Athosvuoren isille.

Viimeisenä asiana Pyhästä Vuoresta yleisellä tasolla on pakko mainita, että se omistettu Jumalanäidille ja on siellä kilvoittelevien vakaan uskon ja kokemuksen mukaan hänen erityisessä suojeleuksessaan. Athos on Jumalanäidin Puutarha, suojaatama pelastusta kaipaaville.

Athosvuoren pyhiinvaellusmatkojen erityispiirteitä

Nykyään Athos on myös vilkas pyhiinvaelluskohde. Erityisesti lämpiminä vuodenaikoina ja juhlina siellä on päivittäin satoja ellei tuhansiakin pyhiinvaeltajia. Virallisesti Pyhälle Vuorelle myönnetään päivittäin lupa 100 kreikkalaiselle ja 10 ulkomaalaiselle, mutta luostarien nimikkojuhlissa saattaa kerralla olla jopa 400 ihmistä!

Athokselle tullaan meidän aikanamme myös pitkien matkojen päästä ja monet ovat vakiokävijöitä. Yksi heistä on Athoksen yhteyslaivassa tapaamani ranskalainen Bernhard, joka asuu Sveitsissä. Hän on viettänyt Pyhällä Vuorella suuren viikon tähän mennessä yhtäjaksoisesti 17 vuonna!

Itse olen vierailut Pyhällä Vuorella käsittääkseni pitkälti yli 50 kertaa, sillä kuuden Kreikassa viettämäni opiskeluvuoden aikana kävin siellä lähes joka kuukausi ja edelleenkin olen voinut pistäytyä siellä kolmesti vuodessa. Laskettaessa pitkähköt ja lyhyet oleskelut yhteen olen saanut viettää Pyhällä Vuorella elämästäni yli vuoden. Tästä ei tosin ole mitään syytä ylpeillä, päinvastoin! Athoksen tämän vuosisadan varmasti tunnetuin kilvoittelija, vuonna 1994 kuollut isä Paisios tapasi muistuttaa ihmisiä siitä, että Athokselle käynti velvoittaa heitä ja lisää heidän vastuutaan. Tässä suhteessa olen Athoksen kahta suomalaiskilvoittelijaa lukuun ottamatta velkaantunein ja siinä mielessä surkuteltavin ihminen maassamme... Vaikka tämä saattaakin kuulostaa leikiltä, se voi silti olla totisinta totta. Yksi ortodoksiseen pyhiinvaellukseen liittyvä näkökulma on juuri se, että saatuna siunauksena pyhiinvaellus lisää meidän vastuutamme sekä Jumalan että lähimmäistemme edessä. Siunaus on tarkoitettu jaettavaksi. Elämänvaelluksemme pitäisi olla suhteessa saatuihin lahjoihin.

Ortodoksisen ajattelun kannalta pyhiinvaellus lähtee ihmisen sisäisestä tarpeesta. Vaikka pyhiinvaellukseen tietysti liittyy myös katumuksen näkökohta, sen päämäärä ei meillä kuitenkaan ole syntien sovitus. Kyseessä ei siis ole epitimia, joko toisen tai henkilön itsensä langettama. Ortodoksisen pyhiinvaelluksen päämäärä on ennen kaikkea hengellinen paraneminen, tuleminen täydemmin osalliseksi Jumalasta ja Hänen elämästään. Tästä johtuen oikeaa pyhiinvaellusta pitäisi ympäröidä hiljaisuus, rukous ja paasto. Pyhiinvaelluksen olennaisia elementtejä ovat myös perillä tapahtuva synnintunnustus ja osallistuminen Herran Pyhästä Ehtoollisesta.

Nimenomaan Athoksen pyhiinvaelluksille hyvin tunnusomaista on ihmeitä tekevien ikonien ja pyhainjäännösten kunnioittaminen, mitä kreikkalainen sana “pyhiinvaellus” (proskynesis) eli polvistuen tapahtuva kumartaminen rukouksen ilmauksena itse asiassa tarkoittaa. Athoksen luostareissa joka päivä ehtoopalveluksen jälkeen isät nostavat pyhainjäännökset esiin ja pyhiinvaeltajat kumartavat ja suutelevat niitä hiljaisuuden vallitessa. Tällä tavoin menneisyyden pyhät tulevat meille hyvin todellisiksi ja kunnioituksemme ja yhteenkuuluvuuden tuntemme heihin lisääntyy. Ei ole mitenkään poikkeuksellista, että ihminen, erityisesti kilvoittelussaan edistynyt, saattaa tuntea pyhainjäännöksistä voimakkaan, suorastaan huumaavan hyvän tuoksun, joka on merkki Pyhän Hengen jatkuvasta läsnäolosta niissä. Tämä auttaa meitä myös ymmärtämään, että pyhainjäännösten välityksellä voi tapahtua parantumisia ja muita ihmeitä. Meille suomalaisille pyhainjäännökset ovat jääneet aika etäisiksi sen vuoksi, ettei meillä – ikävä kyllä – juurikaan ole niitä temppeleissämme. Ehkä me suomalaiset voimme parhaiten ymmärtää sitä, miten aine voi toimia Jumalan voiman ja siunauksen välittäjänä, Uudessa Valamossa olevan Konevitsan Jumalanäidin ikonin kautta, joka on monille tuttu ja rakas.

Hyvin tunnusomaista Athoksen pyhiinvaelluksille on myös ihmisten pyrkimys päästä tapamaan jotakuta hyveelliseksi tunnettua ohjaajavanhusta ja saada keskustella hänen kanssaan. Tällä hetkellä Pyhällä Vuorella ei ole ketään, joka nousisi – tosin haluamattaan – selvästi ylit-

se muiden. Ennen vuotta 1994 sellainen oli jo mainitsemani isä Paisios. Hänen eläessään hänen erakkomajansa oli Athoksen pyhiinvaeltajien keskus. Lainkaan liioittelematta voi sanoa, että valtaosa nimenomaan kreikkalaisista pyhiinvaeltajista suuntasi heti ensimmäiseksi kulkunsa sinne voidakseen vaihtaa hänen kanssaan muutaman sanan tai saadakseen edes hänen siunauksensa. Hänen majallaan vieraili päivittäin kymmeneen ja jopa satoihin nouseva pyhiinvaeltajien joukko. Isä Paisioksen maineesta kertoo jotakin, että kun hän pari kertaa vuodessa kävi hengellisessä ohjauksessaan olevassa Evankelista Johannes Teologin luostarissa Tessalonikin lähistöllä Surotissa, niin hän sisarten kertoman mukaan yhtenäkin päivänä tapasi lyhyesti peräti 10.000 ihmistä! Tästä näemme, miten me rikkinäiset ja monien huolien ja ahdistusten vaivaamat ihmiset, janoamme kohdata pyhiä ihmisiä, jotka osoittavat meille rakkautta ja todella kohtaavat meidät persoonan tasolla. Valitettavasti noita ihmisiä vain on sangen vähän, vaikka jokaisella Kirkon sakramentaalisessa yhteydessä elävällä on yhtäläiset mahdollisuudet pyhittymiseen.

Erityisesti meidän aikanamme on käynyt toteen pyhän Serafim Sarovilaisen vastaus eräälle, joka ihmetteli, miksi pyhiä on maailmassa niin vähän. Hän sanoi tälle, että pyhiä ei ole siksi, koska ihmisillä ei ole päättäväisyyttä. Mutta pyhä Serafim sanoi kerran myös yhden toisen tunnetuksi tulleen lauseensa: “Löydä sisäinen rauha, niin tuhannet ympärilläsi pelastuvat.” Tämän todellisuuden olen itse saanut nähdä ja todistaa Pyhällä Vuorella paikkansa pitäviksi monien kilvoittelijoiden kohdalla. He elävät aivan toisessa ulottuvuudessa kuin me yleensä ja heidän sydämessään vallitseva paratiisillinen rauha heijastuu myös heidän ympärillään oleviin. Ihmiset suorastaan liimautuvat heihin, sillä pyhän lähellä on kevyt olla ja helppo hengittää. Missään muualla en ole tavannut samanlaisia ihmisiä, edes lähimainkaan. Rukous ja kilvoittelu muuttavat ihmistä, tekevät hänet Jumalan ystäväksi ja ihmisten lähimmäiseksi, joka ottaa kantaakseen ahdistuksessa elävien kuorman. Sana rauhan saavuttaneen ympärillä pelastuvista tuhansista toteutui kaikkein näkyvimmin juuri isä Paisioksessa.

Kolmen pyhiinvaeltajan tarina

Koska isä Paisios oli olennainen osa vuosikymmenien Athokselle suuntautuvia pyhiinvaelluksia, olen päättänyt luovuttaa puheenvuoroni loppujakson hänen majalleen kiiruhtaneille, monesti ahdistusten vaivaamille etsijöille, jotka hänen kauttaan saivat avun Jumalalta ja ovat talentaneet sen isä Paisioksesta kertovaan kirjaan. Teen tämän osaltaan myös siksi, että isä Paisioksesta ilmestyy vielä tänä keväänä kirja suomeksikin (Munkki Kristodulos: “Pyhän Vuoren vanhus Paisios”), vaikka ei sama, josta seuraavien pyhiinvaeltajien kertomukset ovat lainatut. Seuraavassa on kolmen erilaisen pyhiinvaeltajan henkilökohtainen matkakertomus.

Eräänä päivänä muuan kreikkalainen pyhiinvaeltaja tuli isä Paisioksen majan läheisyydessä olevaan Kutlumusionin luostariin ja pysähtyi sinne hetkeksi. Kun athoslaisen tavan mukaan hänelle oli tarjottu kuppi kahvia, pieni hunajamakeinen ja lasillinen raikasta vettä, luostarin vieraista vastaava isä kysyi, aikoiko hän yöpyä luostarissa. Tällöin mies vastasi jatkavansa välittömästi matkaa isä Paisioksen majalle, sillä hän oli tullut Athokselle yksinomaan tätä varten. Hän kertoi, että hänen pikkutyttärensä oli sairastunut vaikeanlaatuiseen psoriasisikseen, joka peitti koko tämän ruumista. Mies sanoi menevänsä isä Paisioksen luokse, jotta tämä rukoi- lisi taudin siirtymistä hänen tyttärestään häneen eli että lapsen isästä tavallaan tulisi näin tuon ristin kantaja. Pyhiinvaeltaja saapui isä Paisioksen luokse, kertoi asiansa ja pyysi isä Paisiosta rukoilemaan sairauden siirtymistä. Isä Paisios, joka ei koskaan voinut hetyttää katsoa, että joku murehtii todellisesti toisten takia, lupasi rukoilla ja vakuutti kaiken käyvän hyvin. Mies lähti majalta huojentuneena ja luottavaisena. Jonkin ajan kuluttua hän tuli uudelleen Pyhälle Vuorelle ja ilmestyi edellä mainittuun luostariin. Siellä hän tapasi saman munkin, jonka kanssa oli aiemmin keskustellut asiasta, ja täynnä innostusta kääri paitansa hihat ylös näyttääkseen

hänelle psoriasisksen peittämiä käsivarsiaan! Toivomuksensa mukaisesti tauti oli siirtynyt isä Paisioksen esirukousten perusteella tyttärestä häneen. Miehen käsivarret nähtyään munkki kysyi, oliko tauti kokonaan hellittänyt otteensa tyttärestä. Mies vakuutti, että näin oli todella käynyt pienen pientä täplää lukuun ottamatta. Myöhemmin isä Paisios selitti kyseiselle munkille, että täplän jääminen oli Jumalan tahto, sillä näin se on pysyvästi muistuttamassa ihmeestä.

Toinen pyhiinvaeltaja on ranskalainen mies, jonka pikkupoikaa oli yllättäen kohdannut parantumaton sairaus. Perhe oli etsinyt apua kaikkialta, mutta turhaan. Kun perheenisä oli jo menettänyt kaiken toivonsa, hän sattui tapaamaan erään Ranskassa työskentelevän kreikkalaisen, joka kertoi hänelle Athoksesta ja isä Paisioksesta. Kreikkalainen kehotti miestä menemään isä Paisioksen luokse, sillä hän sanoi tietävänsä monta vielä paljon pahempaa tapausta, jossa tämä oli pystynyt auttamaan. Ranskalaismies tilasi lentolipun Kreikkaan ja saapui Athokselle. Kreikkaa taitamatta hän saapui isä Paisioksen majalle erään tulkiksi tarjoutuneen munkin kanssa. Heti pihalle saavuttuaan hän alkoi vetoavasti pyydellä, että isä Paisios parantaisi hänen lapsensa. Isä Paisios selitti vaivaantuneena, ettei hän pysty siihen, sillä Jumala yksin voi parantaa ihmisten sairaudet. Huolien täyttämä isä kuitenkin jatkoi aneluaan ikään kuin ei olisi kuullut mitään. Niinpä vanhus Paisios kysyi tältä lapsen nimeä ja sanoi poistuvansa hetkeksi majaansa rukoilemaan. Viitisen minuutin kuluttua hän astui ulos majastaan täynnä iloa, lohdutti miestä ja käski hänen lähteä rauhassa kotiin, sillä Jumala tulisi parantamaan hänen lapsensa. Mies lähti ja saapui seuraavana päivänä takaisin Ranskaan. Kotinsa olohuoneessa häntä odotti yllätys, sillä hän näki siellä aiemmin vuoteenoman lapsensa leikkimässä terveitten lasten tavoin. Mies kyseli tapahtunutta vaimoltaan ja lapseltaan. Lapsi kertoi, että edellisenä päivänä, kun hän makasi huoneessaan, sinne astui tummaan viittaan pukeutunut vanha mies, joka tuli hänen vuoteensa vierelle, silitti hänen päätänsä ja siunasi hänet ristinmerkillä. Siitä lähtien hän oli jälleen terve. Isä pyysi lasta kuvailemaan vanhuksen piirteitä, ja ne sopivat täydellisesti vanhus Paisiokseen. Tiedustellessaan vaimoltaan ajankohtaa, jolloin parantuminen tapahtui, hän totesi sen juuri hetkeksi, jolloin isä Paisios oli vetäytynyt majaansa rukoilemaan. Kiitollisen samarialaisen tavoin ranskalaismies tilasi uuden lentolipun Kreikkaan jo seuraavan päivän koneeseen ja saapui isä Paisioksen majalle kiittääkseen Jumalaa tämän kautta saadusta avusta.

Kolmas tapaus liittyy kahteen ystävykseen. Nämä olivat nuoria ihmisiä, joista toinen oli joutunut huonoille teille ja sekaantunut huumeisiin. Varmistaakseen aineen saannin hän oli jopa istuttanut kotiinsa hasispuun! Athoksen matkansa yhteydessä nuorukaiset olivat päättäneet käydä hekin kaikkien tunteman isä Paisioksen luona. Kun he saapuivat isä Paisioksen majan pihalle, tämä kysyi ensi sanoikseen huumeisiin sekaantuneelta, käyttäkö hän hasista. Kun hän hieman epäröiden ja pelästyneenä oli myöntänyt käyttävänsä, isä Paisios sanoi, että hänen pitää välittömästi lopettaa, sillä muuten hän "kuivuu" kuten hänen hasispuunsa. Kuultuaan nuorukainen meni vähäksi aikaa täysin hiljaiseksi. Isä Paisios otti nuorukaisen syrjään ja neuvoi häntä, mitä hänen tulee tehdä ja miten menetellä. Ohjeet löysivät kuulijassa hyvän ja vastaanottavaisen maaperän sillä seurauksella, että Jumalan avulla ja isä Paisioksen esirukousten tuella hän jätti huumeet. Mutta poikaa odotti kotona vielä yllätys. Kun hän näet saapui sinne hän löysi hasispuunsa täysin kuivettuneena.

Näiden kolmen pyhiinvaelluskertomuksen jälkeen haluan vielä lopuksi muutamalla sanalla kertoa, millaisia asioita isä Paisioksella oli tapana painottaa luokseen tuleville. Isä Paisios korosti pyhiinvaeltajille aina ennen kaikkea nöyryyden, mutta myös synnintunnuksella käynnin merkitystä. Ne molemmat auttavat meitä tyhjentymään omasta itsestämme ja raivaavat meissä tilaa Pyhän Hengen läsnäololle, niin että Jumala saa mahdollisuuden tehdä meissä työtään esteettä toistenkin pelastukseksi. Hän korosti paljon myös hyvien ajatusten merkitystä. Isä Paisioksen mukaan ihmisen aivot ovat kuin ajatusten tuotantolaitos, joka pitää saada valmista-

maan huonojen ja vahingollisten ajatusten sijasta hyviä ja hyödyllisiä. Isä Paisios korosti lisäksi kunniantunnon merkitystä eli sitä, että pyrkisimme aina tekemään pelastuksemme kannalta parhaamme. Hänellä oli tapana sanoa, ettei Jumala ole despootti, joka odottaisi meiltä jotain ylivoimaista. Mutta sitä Jumala kylläkin odottaa, että me tekisimme sen, mikä on meidän voimiemme ja mahdollisuuksiemme rajoissa.

Lopetan esitykseni erään pyhiinvaeltajan kysymykseen isä Paisiokselle, pitäisikö hänen mennä luostariin vai solmia avioliitto ja elää maailmassa. Tähän isä Paisios vastasi: ihminen, jolla on hyvä ja vastaanottava sydän, edistyy missä tahansa onkin. Jos hän on luostarissa, hän edistyy siellä, jos taas avioliitossa ja maailmassa, hän edistyy myös siellä, kun taas ihminen, jolla ei ole hyvää ja vastaanottavaista sydäntä, ei edisty missään, ei luostarissa eikä maailmassa. Rohkaiskoon tämä isä Paisioksen sana meitä, jotka omien pyhiinvaellusmatkojemme jälkeen jatkamme kilvoitustamme keskellä maailmaa. Olkoon se samalla näyttämässä meille suuntaa, minne kaikki huomio täälläkin tulee kohdistaa, nimittäin omaan sydämeen ja sen maaperään, jotta Jumalan eheyttävä armo voisi vapaasti vaikuttaa meissä.

Valamon Ystävät ry:n Pyhiinvaellusseminaari Helsingissä 18.03.2000